

V OORBIJ DE HORIZON

in het kader van de Welzijnszorgcampagne over onderbescherming wilde Samenlevingsopbouw Brussel niet achterblijven en hierin ook een actieve rol vervullen. Als campagneproject begonnen we, in de schoot van het opbouwwerkproject Meeting, met de opstart van een werkgroep die gaandeweg Horizon is gaan heten. Horizon is een groep van mensen zonder wettig verblijf die allemaal hebben deelgenomen aan de oriëntatiecursussen die Samenlevingsopbouw Brussel regelmatig organiseert voor deze doelgroep. Tijdens die oriënteringsdagen wordt men aangezet tot reflectie en uitwisseling in groep over het persoonlijk migratieproject, dat meestal plaats heeft moeten maken voor puur overleven in extreme armoede. Horizon is een poging om die blik te verruimen en samen op zoek te gaan naar een gemeenschappelijk project dat een concrete oplossing biedt voor een concreet probleem waar eenieder mee kampt. Tijdens de eerste fase van het project werden dan ook de bestaande problemen met betrekking tot de toegang tot grondrechten uitgebreid in groep besproken om helder te krijgen wat de obstakels zijn. Hieronder volgt een korte synthese van alles wat daarover gezegd werd. We hebben ons hierbij wel beperkt tot een klein aantal levensdomeinen, en zijn dus niet allesomvattend. De opmerkingen zijn vooral een weerslag van de persoonlijke beleving van mensen zonder wettig verblijf in deze specifieke groep en zijn niet onderworpen geweest aan een verdere analyse.

Ronnie Tack
Barbro Gullentops

OBSTAKELS IN KAART BRENGEN

Toegang tot huisvesting

Op vlak van huisvesting zijn er allerhande problemen. Vaak verdienen ze nooit genoeg geld om te kunnen huren, en zelfs als ze dit zouden kunnen, moeten ze meestal een loonfiche kunnen voorleggen of stuiten ze op discriminatie door de verhuurder op vlak van nationaliteit, stand of burgerschap. De meeste mensen proberen daarom bij vrienden te logeren en verhuizen ook vaak om mensen niet te lang tot last te zijn. Anderzijds zijn ze ook wel van deze mensen afhankelijk en wordt er vaak iets verwacht in ruil voor de hulp zoals babysitting, schoonmaakwerk, enz. Het gebeurt veel dat mensen onderdak krijgen op momenten dat de kennis een dienst nodig heeft.

Het niet beschikken over een vaste verblijfplaats maakt het ook moeilijk om toegang te krijgen tot Dringende Medische Hulp of het indienen van een verblijfsaanvraag.

Op sommige momenten hebben ze geen onderdak en komen ze dan een tijdje op straat terecht, tot ze weer een tijdelijke oplossing vinden. Deze periodes zijn uitermate moeilijk wanneer mensen ziek zijn of zich niet goed in hun vel voelen zitten.

Sommigen vinden zelf een alternatieve oplossing in kraakpanden. Het is er vaak heel onhygiënisch en vuil, en daarom vaak geen interessante optie. Men heeft ook veel schrik om door de politie gearresteerd te worden door in een kraakpand te wonen.

Doorgaans is er geen plaats in de Brusselse daklozenopvang waardoor er, buiten de tijdelijke winteropvang, slechts in zeer

uitzonderlijke omstandigheden beroep kan worden gedaan op een aanbod van de overheid. Onthaaltehuizen zijn verder alleen toegankelijk voor mensen met een vervangingsinkomen.

Toegang tot loonarbeid

De toegang tot werk is een groot struikelblok. Uitbuiting staat centraal in de perceptie van hun arbeidssituatie, zowel op het vlak van werkuren, het salaris, en de werkomstandigheden. Ook tijdens een controle op de werkvloer van een inspectiedienst voelen ze zich niet beschermd. De werkgever doet vaak alsof ze er niet werken, waardoor ze er zelf makkelijk vanaf zijn en de clandestiene werknemer zelf vaak achterstallig loon en werk verliest. Mensen zonder wettig verblijf hebben weinig keus op vlak van 'zwart' werk, want legaal werken is voor hen onmogelijk, dus accepteren ze wat ze kunnen

vinden. Hierdoor worden ze niet geregistreerd maar kunnen ze ook nooit aantonen dat ze wel degelijk werken. De onzekerheid, de angst en het gevaar dat het met zich meebrengt weegt fysiek en moreel heel zwaar. De onregelmatigheid of willekeurigheid waarmee het gepaard gaat zorgt ervoor dat men niet zeker is van een vast inkomen. Het zelfstandig kunnen verwerven van een inkomen uit arbeid wordt door de meesten beschouwd als een hefboom om uit de uitzichtloze situatie te geraken.

Toegang tot een sociaal netwerk

Het isolement waarin mensen zonder wettig verblijf zich vaak bevinden is heel moeilijk te doorbreken. Men heeft vaak schrik dat anderen hen scheef bekijken omdat ze geen papieren

hebben. Dit blijkt ook een reële angst te zijn binnen verschillende etnische gemeenschappen, waar de solidariteit met deze groep vaak afneemt naar gelang men zelf aan sociale stijging doet.

Nieuwe migranten kennen vaak ons land nog niet zo goed. Ze weten niet goed waar ze nog met mensen in contact kunnen komen. Er is een groot gemis aan netwerk en menselijke contacten. Vooral omdat ze vaak toch al met een hoge graad van discriminatie moeten omgaan als 'vreemdeling', is het soms moeilijk om sociale contacten te leggen.

Door de constante overlevingsmodus waarin men zich bevindt is er vaak ook mentaal geen plaats meer voor liefde, vrije tijd en uitwisseling. Daaraan gekoppeld is ook de krappe economische situatie die het niet eenvoudig

maakt om activiteiten te ontplooiën met anderen die het beter hebben of een normaal leven leiden. Dit maakt het vooral moeilijk om een liefdespartner te ontmoeten of contact te onderhouden met een mogelijke partner. Daarnaast is er ook een groot wantrouwen over de bedoelingen van mensen zonder wettig verblijf die toenadering zoeken. De vrees bestaat dat het alleen om een verblijfsvergunning gaat. Het niet hebben van verblijfspapieren staat zo ook het meest persoonlijke in het leven in de weg.

Toegang tot onderwijs

Vervolgens is onderwijs nog een ander belangrijk thema dat de grootste aandacht heeft van deze groep. Men beschouwt dit als een manier om vooruit te gaan in het leven, en ondanks de moeilijke levenssituatie toch zeker niet zomaar stil te blijven staan in de ontwikkeling. Soms wordt het ook beschouwd als een zinvol tijdverdrijf zolang men niet kan werken.

Het is echter niet mogelijk om zich in te schrijven in een school van de Vlaamse Gemeenschap zonder wettig verblijf. Het volwassenenonderwijs van de Franstalige Gemeenschap is wel toegankelijk voor personen met een hangende regularisatieaanvraag. Zonder enige procedure is het evenzeer niet mogelijk om hier onderwijs te volgen. Daarnaast is er wel een wildgroei aan allerhande vormen bij kleine verenigingen in Brussel, maar men kent het aanbod niet of men denkt dat ook dit niet toegankelijk is. Tweede obstakel zijn de inschrijvingskosten. Wanneer de inschrijvingsvoorwaarden het toch toelaten is het inschrijvingsgeld vaak een bijkomend probleem om effectief deel te nemen aan de lessen. Men maakt al snel de afweging tussen simpelweg overleven of naar school te gaan.

Indien je aan hogere studies wil deelnemen moet je ook over een gelijkgesteld diploma beschikken. Dit is vaak een probleem want

sommige diploma's uit het buitenland worden niet erkend of gelijkwaardig geacht.

Indien je ook geen vaste woonplaats hebt is het niet altijd makkelijk om aanwezig te zijn in de les, je moet aandachtig kunnen blijven, in vorm zijn. Ook moet je de moed en motivatie kunnen hoog houden.

HORIZON IN DE PRAKTIJK

Aan de grondslag van Horizon ligt het theoretisch concept dat we mensen zonder wettig verblijf een mentale en fysieke ruimte willen bieden om zelf weer initiatief te nemen. Dit als reactie op de steeds verder doorgevoerde uitsluiting van deze groep'. Ellen De Leener, opbouwwerkster bij Meeting, merkt echter meteen op dat deze faciliterende rol niet de volledige oplossing biedt. 'We willen mensen eens een keer laten denken en handelen buiten het kader. Dat blijkt nu juist de moeilijkste opdracht te zijn. De deelnemers lijken zelf ook echt vast te zitten in dat beperkend kader waaraan zij onderworpen zijn. Ze staan zichzelf niet meer toe om daar buiten te gaan. Zo vragen zij ons bijvoorbeeld vaak naar concrete activiteiten of informatie, terwijl dat vanuit agogisch oogpunt in conflict is met het initiële concept.' Ondanks het trage traject om de deelnemers te overtuigen van het feit dat ze er mogen zijn en meedoen, hebben de regelmatige samenkomsten een noemenswaardige impact op hun leven. 'Het deel uit maken van een groep op zich geeft hen al een stevige dosis eigenwaarde om een tijdje vooruit te kunnen. De activiteiten van Horizon staan in sterk contrast met het leven ernaast dat gedomineerd wordt door de uitsluiting'. Leven zonder papieren is ook vaak een eenzaam bestaan, waarbij je dagelijks op je eentje veel moeite moet doen om een

oplossing te zoeken voor dingen die eigenlijk vanzelf gegarandeerd moeten zijn. 'Het simpele gegeven om samen iets te doen, versterkt de deelnemers ook al. Want zelfs al kent men een aanbod van gratis activiteiten, de drempel om er alleen aan deel te nemen is vaak erg groot voor deze groep. Ze weten niet of ze er veilig zijn, of dat mensen van hun gezicht kunnen aflezen dat ze geen papieren hebben. In die zin is ontmoeting in dit verband al een eerste stap om onderbescherming in te perken'.

Stemmen Zonder Papieren

Om de onderbescherming van mensen zonder wettig verblijf breder kenbaar te maken hebben de deelnemers van Horizon een reeks video's gemaakt n.a.v. de verkiezingen op 25 mei 2014. Hieraan voorafgaand is er in groep uitvoerig nagedacht over de beeldvorming t.a.v. mensen zonder wettig verblijf om ook de Belgische bevolking te kunnen confronteren met hun heersende opvattingen. Aan de hand van de methode Digital Story Telling hebben de deelnemers ieder een eigen ervaring m.b.t. het uitoefenen van grondrechten opgetekend. Bij de pakkende verhalen werden vervolgens beelden gezocht die in combinatie met de ingesproken teksten een levend document vormen dat aangrijpende getuigenissen heeft opgeleverd.

In de laatste weken voor de verkiezingen werden de video's en achtergrondinformatie per thema verspreid naar ondermeer politici en het middenveld via sociale media en mailings. Deze campagne gebeurde onder de noemer 'Stemmen Zonder Papieren'. De werkgroep wil dit najaar met deze video's proberen om de dialoog met beleidmakers aan te gaan. Op verzoek kunnen de video's ook vertoond worden door de groep met een woordje uitleg over de manier waarop zij onderbescherming beleven.

De video's zijn nog steeds te bekijken via:
<http://www.meetingvzw.be/node/99>